

Tark ei torma

Justiitsministeriumi eelnõu, mille järgi peaks Eesti lõplikult vabane punamonumentidest kolme kuu jooksul, kannab endas kiirustamise märke ja on sihitud poliitiliste punktide noppimisele.

Võib mõista vajadust pärast Narva tanki teisaldamist ära viia ka teised punamonumendid. Ukraina sõda on kiirendanud mitmeid protsesse, mis on peatunud või varjumas elanud 30 aastat. Ent just sellepärast, et mitmed asjad on 30 aastat oodanud, ei saa neid lahendada kolme kuuga.

Sotsiaaldemokraadist kultuuriministri Piret Hartmanil on õigus isamaalasest justiitsministrile Lea Danilson-Järgile osutada, et punamonumentide nimekirjast tuleks välja jätta kultuurimälestiseks tunnistatud ja muinsuskaitsealal asuvad objektid, sest vastasel korral tekiks vastuolu muinsuskaitseadusega. Tõepoolest, kas Estonia teatri sotsrealistlik laemaaling läheks ka eemaldamisele?

Samas pole kõik kultuuriministeri argumentid vettpeavad. Jutt sellest, et ajalugu ei saa ümber kirjutada, ei ole lihtsalt pädev, sest ajalugu kirjutatakse pidevalt ümber. Muidugi pole see nõukaaegne ajalookirjutus, mis vaigistas maha kindlad nähtused ja sündmused Eesti ajaloos, ent kujutada ette, nagu saaksime me oma ajaloost aru nii nagu 1992. aastal, oleks

JUHTKIRI
Kolmekuuline punamonumentide mahavõtmiskampaania kipub sarnanema pigem pildirüüste kui õigusriigi läbimõeldud tegevusega oma avaliku ruumi korrastamiseks.

ka väär. Palju on Eesti ajaloos 30 taasiseseisvusaastaga ümber kirjutatud. Ka pole hea kultuuriministeri näide Berliini müürist, mille tükke on Berliinis sulandatud tänavapilti, sest enne tuli see müür ikkagi pea-aegu tervikuna maha lõhkuda. Keege ei arva, et sakslased oleksid müüri lammutamisega loobunud oma ajaloost või tulnaks see alles jätta ja ümber mõtestada.

On siiski selge, et kolmekuuline punamonumentide mahavõtmiskampaania kipub sarnanema pigem pildirüüste kui õigusriigi läbimõeldud tegevusega oma avaliku ruumi korrastamiseks. Postimees on varem toetanud punamonumentide eemaldamist – ja toetab ka praegu –, ent on alati rõhutanud, et see tegevus peab olema vastavuses õigusriigiga.

Pole saladus, et Isamaa on end alati näidanud rahvusliku erakonnana, kellele on olulised eesti kultuuri ja keelega seotud küsimused. Ka isamaalase riigihalduse ministri Riina Solmani nõue muuta ära mitu nõukaaegset tänavanime Narvas on kooskõlas Nõukogude taagast vabanemisega avalikust ruumist, sest need tänavad kannavad Eesti Vabariigi vastu tegutsenud inimeste nimesid.

Ent Isamaa juhitava justiitsministeriumi pakutud kolme kuu pikkusest üleminekuajast jääb selgelt väheks, et ühiskond jõuaks arusaamisele, mis on avalikku ruumi mittesobivad punamonumendid ja mis mitte. Sestap ei saa lahti tundeist, et Isamaa soovib enne järgmise aasta märtsis peetavaid riigikogu valimisi näidata punamonumentide eemaldamist kunagise keskerakondliku valimisloosungiga «Tehtud!».

Punamonumentide mahavõtmine, ehkki moraalselt õige, on poliitiliselt kõige lihtsam, võrreldes näiteks eestikeelse alushariduse või majandusliku stabiilsusega. Need on protsessid, kus tulemusi ei saa näidata kolme kuuga, ja seetõttu on neid raske ka valimisvankri ette rakendada. Eemaldatud punamonumendid on seetõttu valimistel hea punktikorje.

LOE KALK 4

Putin kukub minevikku

Vladimir Putinil oli kohutav nädal. Ukraina tähistab edusamme lahinguväljal, samal ajal kui sissetungijate võitu ei paista kusagilt. Sõjalistest tagasilöökidest veelgi hullemad on diplomaatilised tapatalgud. Ajal kui maailma juhid kogunesid Londonisse kuninganna Elizabeth II matustele, on Venemaa rahvusvaheline isolatsioon karmilt näha.

Kodule lähemal Samarkandis toimunud Shanghai Koostööorganisatsiooni (SCO) tippkohtumisel esitati riidamis halbu uudiseid. SCO on mõeldud näidiskoostööraamistikuks autoritaarsetele režiimidele, et üheskoos ekstremismi, separatismi ja terrorismi vastu võidelda. Hiina kasutas Usbekistani pealinnas toimunud kohtumist selleks, et sõja üle kurta (nii palju siis piirideta sõprusest). Sama tegi ka India. Pax Rossica – Kremli hegemonia oma endise impeeriumi kuu-kekates osades – narmendab. Kõrgõzstan ja Tadžikistan sõdivad teineteisega; Aserbaidžaan ründas just Armeeniat. Levivad kuuldused, et Kasahstan on lahkumas Kollektiivse Julgeoleku Lepingu Organisatsioonist – Venemaa juhitud julgeolekublokist, mis pidi olema vastu-kaaluks NATO-le.

Oma hiilgeaegadel kasutas Putin kellaajast mittekinnipidamist relvana. Selle võimuvõngu ohvrite hulka kuuluvad paavst, Ameerika presidendid ja Briti kuninganna. Nüüd lasevad teiste riikide juhid (Türgi, Aserbaidžaan ja Kõrgõzstan) tal oodata.

Lugupidamatus kuulutab ette ohtu. Venemaa juhi võimuhaare toetub kolmele elemendile: isiklikule populaarsusele, võitmatuse oreoolile ja igasuguse opositsiooni puudumisele. Need tegurid on kaks aastakümnet üksteist tugevdanud. Aga kui nad hakkavad lahti hargnema, tekitavad nad nõiarangi. Edu toodab edu, paremini kui miski muu. Kuid ebaõnnestumine sünnitab ebaõnnestumist.

Praegu on valikuid vähe ja nad on halvad. Sõjaline eskalatsioon NATO vastu on liiga riskantne. Täielik mobilisatsioon oleks alandav kannapööre. Suurima läänevastase majandusrelva – energiakatkestuste – kasutamine on hävitanud Venemaa usaldusväärse tarnija maine, kuid pole eurooplasi ära hirmutanud ega lõhestanud. Ukraina elektri-, vee- ja gaasivarustuse edasine ründamine on kohutavalt laastav ja julm ning seetõttu emotsionaalselt rahuldust pakkuv. Kuid üld-

EDWARD LUCAS
kolumnist

pilti need ei muuda: külm ja pimedus on võidumaitse juures talutavad.

Samal ajal kui Putin on kaotamas manööverdamisvõimet, saavad teised seda juurde. Venemaad valitseva mafia sees on riski- ja kasukalkulatsioonid muutumas. Süsteem on oma olemuselt ebastabiilne. Niipea kui te arvate, et boss on hukule määratud, tekib kohe küsimus: milleks tema nimel riske võtta? Parem kiiresti tegutseda ja võitja poolle maanduda. Võid omaenda vead kaotajate kaela ajada. Kui sõjalised katastroofid korduvad, kasvab surve. Kõputus uksele võib tulla koos vägivallaga või rahumeelselt. See võib tulla päevade, nädalate või kuudega. Kuid on raske ette kujutada, et Putin elaks üle veel ühe sellise aasta.

Lihtsam on teda ette kujutada elamas hästi valvatus datšas, nagu Nikita Hruštšov, vaatamas vingus näoga, kuidas jutusaadete eksperdid juhtu-

Hiina kasutas Usbekistani pealinnas toimunud kohtumist selleks, et sõja üle kurta. Sama tegi ka India.

nut selgitavad: «Hoolimata paljudest varasematest saavutustest tegi Vladimir Vladimirovitš viimasel ajal tõsiselt vigu. Peamine oli see, et endine president alandas NATO valmisolekut bandeeralasi toetada. Meie sõdurid on maksnud selle eest ränka hinda ning oleme pidanud leppima ajutise pausiga sõjategevuses ja mõnede vabastatud territooriumide kaotamisega.»

Praegu on ülekaalukalt kõige olulisem prioriteet tagada Ukraina võit, pakkudes rohkem relvi, väljaõpet ja raha. Hiljutised saavutused annavad sellele kunagi vastuolulisele strateegiale õiguse. Need otsustajad ja eksperdid, kes sellele vastu seisid, peaksid leidma endale teise töösuuna. Ukrainalased on nende vigade eest rängalt maksnud.

Ukraina võit lahendab ühe probleemi. Kuid see toob välja veel ühe: läänel puudub Venemaaga tegelemiseks pikaajaline strateegia. Putini järgne režiim ei hakka minevikus tehtud vigu tunnustama ega otsima lunastust Venemaa naabritega leppimisest. Ta hakkab urisedes haavu lakkuma ja patuoimaind otsima, mis teeb temast nuhtluse tõenäoliselt veel paljudeks aastateks nii kodus kui ka välismaal.

Tõlkinud Ago Raudsepp

URMAS NEMVALTS JOONISTAB

Meid painab hedonismihullus

See oli umbes aasta eest, kui üks seltskond otsustas sõita kolmetähelise marki autoga pilte tegema Maarjamäe memoriaali. Kohta, mis on ilmselt enamikule eestlastele püha, sest suguvõsa, keda küüditamine ei puudutanud, Eestimaal vaevalt leidub. Õnneks leidis nägijadki seal, kus tegijaid – ja autojuht sai pühapaiga rüvetamise eest 120 eurot trahvi.

Mõni aeg enne seda sattusin silmama, kuidas Tallinnas Vabadussõja võidusamba treppidel taidles koliseva rulaga poisike. Näitasin talle seal-samas rippuvaid silte, mis visuaalselt selle tegevuse keelavad, nii et aru peaks saama ka riigikeele mittevaldajad. Lisasin põhjuse, mille nimi on haurahu langenule (olgu ei selles paigas ei ole reaalseid haudu, küll aga monument, millega mälestatakse meie vabaduse nimel sõjas hukkunu, miska meelelahutus selle juurde ei sobi, kui on vaja kellelegi puust ja punaselt selgeks teha). Kas ta sellest aru sai, on iseasi, aga vähemalt oli noorukil nii palju oidu, et ta ei vaelnud ja minu nähes edasi ei sõitnud.

MARI KLEIN
arvamustoimetaja

PÄEVAKOMMENTAAR

Et kulub vaid paar aastakest ja mu seni kõigiti kultuursena tundunud täiskasvanud kaasmaalased tahavad ühtäkki kaugete esivanemate haudadel tantsida ja nende kontide kohal einestamisest naudingut saada ning seda teistelegi pakkuda, ei oleks ma siis küll uneski näha osanud.

Aga just seda andis teada hiljutine uudis, et Tartu toomkiriku varemetesse tahetakse rajada tipprestoran.

Otse haudadele, otse pühakotta. Tule taevast appi, tahaks hüüda kunagise presidendi kombel. Kas meile tõesti pole enam midagi jäänud, mida austada või pühaks pidada? Langeme tagasi aega, kus kirikutest said spordisaalid ja kalmistutel lükatu vanu hauakive traktoriga pikali, et

ehitada sinna viisaastaku plaani täitmiseks midagi monumentaalsemat?

Õnneks reageerisid muinsuskaitsejad seekord välkkiirelt, vähemalt arvamus avaldades. Loodan, et nad leiavad ka klauslid, mis ei võimalda sakraalhitist reaalselt rüvetada. Küll aga ei kujuta ma ette, kuidas nad peavad olukorda selgitama Euroopa kolleegidele ja UNESCO maailmapärandi hoidjatele. Sildmad häbi täis kaasmaalaste pärast igatahes.

Ilmselt ei anna hedonism tänapäeva maailmas enam häbeneda, sest välise mentaliteet: kui mina tahan ja mulle meeldib, siis lähen sirgelt läbi metsa või üle laipade.

Huvitav, kui nautlemispaika kavatavad ja toetavad härrad leiaksid oma esivanemate haudadelt võhivõõra peente pudelitega pidutseva purjakil seltskonna, kuidas nad käitüksid? Ühineksid orgiaga või tunnetaksid, et päris kohane see siiski pole. Ja loodan, et siinkohal jagub kõigil teistimõttelejail piisavalt oidu, et mitte võrrelda kirikusse rajatavat hedonistlikku luksustorjani vana setu kombega haudadel einestada...

«NATO sisemeri» tähendab hoiaku muutust

KALLE LAANET
endine kaitseminister (RE)

Meelis Oidsalu kirjutas 12. septembri Postimehes ekspertide tuginedes, et «NATO sisemeri» juttudel võivad olla soovimatud tagajärjed, sest see uinutab ega lase näha tegelikke ohte.

Sõnapaar «NATO sisemeri» ei tähenda aga kindlasti seda, et iga Läänemere-äärne riik ei peaks panustama merejulgeolekusse.

300 aastat tagasi oli Läänemeri see ahvatlus, mille tõttu rajas Peter I lugematute inimeste hinnaga uue linna, ning kogu protsessi on romantiliselt nimetatud Venemaalt Euroopasse akna raiumiseks. See aken on Venemaa tänaseni tähtis, kuid pärast Nõukogude Liidu lagunemist alati liiga kitsas olnud. Seega oleme pidevalt ohustatud kui Venemaa maailmavallustuslike kavade üks esmasid takistusi.

Kindlasti tähendab meie naabrite Soome ja Rootsi liitumine NATOga meile senisest teistsugust

suhtumist põhjapoolsesse ja merelise julgeolekukoostöösse. Õnneks olime ettenägelikud ja võtsime juba varem vastu otsuse oma erinevad merelised võimekused ühendada esmargiga rakendada need võimalikult tugeva üksusena riigikaitseks.

Lähiaastatel uuendatakse radari-süsteemid ja riigikogu on otsustanud 2023. aastast ühendada PPA ja mereväe laevastikud. Ikka selleks, et meil oleks suurem ja kiirem reageerimise võimekus merel. Ründe puhuks oleme soetanud laevavastased raketid ja targad meremiinid.

Oleme ka uute tehnoloogiate kasutuselevõtu eesrindlikud ning Eesti arendab modulaarseid tulevikulaeva Saaremaa Baltic Workbouts'i tehases. Alustasime ning viime ellu uute kaldadaride hankeprotsessi, mis annab parema merepildi meie rannikukaitsjatele.

Sõnapaar «NATO sisemeri» ei taga tõesti automaatselt meie julgeolekut, aga päris võimed koostöös tihedama väljaõppega tagavad.

VASTUKAJA